

ВОЛОДИМИР ГРАБОВЕЦЬКИЙ (Р.Н. 1928)

Серед сучасних дослідників історії України вагоме місце належить визначному вченому, доктору історичних наук, професору Володимиру Васильовичу Грабовецькому. Він один з небагатьох, про кого ще за життя опубліковано десятки статей та нарисів. Серед біографів Володимира Грабовецького відомі українські і зарубіжні історики Ф.Стеблій, П.Михайлина, Л.Винар, В.Качкан та багато інших. З нагоди 65- річчя від дня народження, побачила світ книга професора Павла Михайлини і Марії Вуянко "Володимир Грабовецький – історик України" (Івано-Франківськ, 1993), що є першою спробою проаналізувати життєвий, творчий і сподвижницький шлях "Прикарпатського Нестора".

Наш нарис не претендує на повноту відображення наукової спадщини професора В.В.Грабовецького. Ми тільки спробуємо описати головні віхи в його житті, простежити окремі проблеми історії Закарпаття в працях відомого вченого. Немаловажне значення має і той факт, що автор цих рядків робив перші кроки в науку саме під керівництвом професора Грабовецького, про якого в нього залишилися найкращі спогади.

24 липня 1928 року в селі Печеніжині, що на Коломищині, у багатодітній селянській сім'ї Василя і Гафії Грабовецьких народився хлопчик, якому щасливі батьки дали ім'я Володимир, а брати і сестри пізніше називатимуть "Владко". Про батька у Володимира Васильовича збереглися найкращі спомини: "Мій добрий, чесний і побожний батько, простий селянин, ткач, довголітній паламар при горішній церкві...".

Дорога Володимира в самотійне життя мало чим відрізнялася від доріг його однолітків: місцева школа в Печеніжині, "польська школа", семирічка, яку він закінчив у 1939 році. Того року Володимир успішно склав іспити до класичної української гімназії в Коломиї, але навчання перервала війна...

Період фашистської окупації був важким для західноукраїнських

земель. Після проголошення відновлення української державності 30 червня 1941 р., гестапо почало масові арешти проти українських патріотів. В роки війни, з 1942 по 1944 рр. В.Грабовецький навчався в Малій Львівській духовній семінарії, у якій тоді викладав славнозвісний наступник митрополита Андрея Шептицького Йосиф Сліпий.

1944 рік. Другий прихід більшовиків у Галичину. Знову репресії, переслідування інакомислячих. Біографи Грабовецького констатували: "З приходом так званих "других совітів" хлопець влаштувався секретарем Міського Споживчого Товариства. Поєднуючи завдання із працею, 1947 року Грабовецький закінчив Винниківську середню школу робітничої молоді і вступив на історичний факультет Львівського державного університету, який закінчив 1952 року. Нелегкі то були роки, роки переслідувань, арештів майбутніх істориків; особливо посилили репресії після вбивства Я.Галана. Нещасна доля не минула і В.Грабовецького, хоч він вчився добре. Його теж виключили з університету". Однак, звинувачення в "українському буржуазному націоналізмі" не підтвердилося, і Володимира "власність імуші" лишили в покої.

15 серпня 1952 р. почалася педагогічна діяльність В.Грабовецького у Новоскварявській СШ Жовківського району на Львівщині. Однак, юнака тягнуло у велику науку. 19 вересня 1953 р. на Президії львівського філіалу АН УРСР В.Грабовецького було затверджено на посаду молодшого наукового співробітника відділу історії України Інституту суспільних наук АН УРСР. Безперечно, що багато залежало від тодішнього директора Інституту, видатного українського історика, академіка Івана Петровича Крип'якевича, який примітив у хлопцеві неабиякі здібності до науки, талант, знання іноземних мов. Пройде не так багато часу і І.П.Крип'якевич скаже про свого учня: "Кожна наукова праця В.В.Грабовецького містить нові матеріали з поставленої ним теми. І цим він вносить значний вклад в українську історіографію". Двадцять два роки Володимир Грабовецький працюватиме в Національній Академії

Наук у Львові під керівництвом свого вчителя. Із 750 праць, автором яких він є на сьогоднішній день, близько 300 видано Грабовецьким у "львівський період". У 1958 р. вчений успішно захистив кандидатську дисертацію на тему: "Селянський рух на Галицькому Прикарпатті в другій половині XVII ст.", а через десять років (1968) – докторську "Антифеодальна боротьба карпатського опришківства XVI–XIX ст.". З 1975 р. В.В.Грабовецький працює професором, а з 1990 р. – завідувачем кафедри історії України Івано-Франківського державного педагогічного інституту ім. В.Стефаника (тепер Прикарпатський університет).

Протягом сорока років плідної наукової діяльності професор В.В.Грабовецький видав десятки монографій і науково-популярних книг. Серед тих, що свідчили про вагомий внесок вченого у вітчизняну історіографію, необхідно назвати "Народний герой Олекса Довбуш: історичний нарис" (Львів, 1957), "Селянський рух на Прикарпатті в другій половині XVII – першій половині XVIII ст." (К., 1962), "Антифеодальна боротьба карпатського опришківства XVI–XIX ст." (Львів, 1966), "Селянське повстання на Прикарпатті під проводом Мухи 1490–1492 років: з історії спільної антифеодальної боротьби селян України і Молдавії" (Львів, 1979), "Гуцульщина XIII–XIX століть. Історичний нарис" (Львів, 1982), "Нариси історії Івано-Франківська з найдавніших часів до початку XX століття" (Івано-Франківськ, 1989), "Нариси історії Прикарпаття". – Т. I–3 (Івано-Франківськ, 1992–1993) та ін.

В.В.Грабовецький відомий далеко за межами України. Його праці публікувалися в Словаччині, Аргентині, Канаді, США, Польщі. Дослідник брав активну участь у написанні таких фундаментальних колективних монографій як "Радянська енциклопедія історії України", "Історія Української РСР у восьми томах, десяти книгах", "Історія міст і сіл УРСР" та багатьох інших.

Професор Володимир Грабовецький – учасник понад 200 всеукраїнських, всесоюзних, міжнародних наукових конференцій та симпозіумів.

Останнім часом вчений виголосив доповіді на першому Міжнародному конгресі україністів (1990), першому Конгресі українців незалежних держав колишнього Союзу (1992). З ініціативи В. Грабовецького в Прикарпатському університеті проведено наукові конференції, присвячені 500-річчю початку селянського повстання на Прикарпатті під проводом національного героя Мухи, 105-річчя з дня народження академіка Івана Крип'якевича, 125-річчя від дня народження академіка Михайла Грушевського, 150-річчя від дня народження Михайла Драгоманова, до 500-річчя українського козацтва та ряд інших.

Сьогодні Володимир Васильович у розквіті сил. Ним підготовлено до друку добрий десяток праць. Найближчим часом побачать читача нові книги професора Грабовецького "Роль Запорізького козацтва в історії західноукраїнських земель" (500 с.), "Вірменські поселення на Україні в XI-XIII століттях" (450 с.), "Гуцульщина XIX-XX століть" (250 с.), "Олекса Довбуш. Проблеми історії, фольклору, літератури і мистецтва" (350 с.), а також праці про Семена Височана, Івана Смицюка, Івана Капушака та ряд інших.

Важко знайти на Прикарпатті людину, яка б не чула про історика Володимира Грабовецького. Він постійно виступає в школах і технікумах, по радіо і телебаченню, де веде постійні телепрограми з історії рідного краю. Так, його знають всі. Він користується величезним і заслуженим авторитетом тому, що є не кабінетним вченим, а справді народним істориком. Професор Володимир Качкан так підсумував науково-педагогічну діяльність відомого історика: "На шляху Володимира Грабовецького була праця й праця. То він збирає матеріали до життєпису відомого етнографа, фольклориста, то зносить старі речі, подаровані йому в Космачі, до музею Олекси Довбуша в Печеніжині, то пише краєзнавчу розвідку, то захищає кандидатську і докторську дисертації, то бере участь у створенні колективних монографій, а то й сам готує майбутніх кандидатів і докторів, виступає з доповідями на вітчизняних та

міжнародних симпозіумах, конференціях... Як і чим можна зайняти оту працю, що пролягає на його дорозі?...". Таким він є – Володимир Васильович Грабовецький – вчений, краєзнавець, людина.

Історія Закарпаття посідає вагомe місце в працях В.Грабовецького. У цьому відношенні необхідне виділити три основні проблеми: історія Закарпатської Гуцульщини, розвиток опришківського руху на Закарпатті, народно-визвольна війна 1648–1654 рр. і Закарпаття.

Питання історії Закарпатської Гуцульщини Грабовецький найповніше розкрив на сторінках своєї монографії "Гуцульщина XIII–XIX століть. Історичний нарис" (Львів, 1982). "Гуцульщина, – писав вчений, – охоплює гірські райони Івано-Франківської області (Верховинський район, південну частину Косівського, Надвірнянського і Коломийського районів), південно-західну частину Чернівецької (Путильський і Вижницький райони), південно-східну частину (Рахівський район) Закарпатської області". Історик вважає, що "назва "Гуцульщина" як історико-етнографічна область походить від прізвища Гуцуляк, яке невідомо коли і за яких обставин виникло. В письмових же джерелах назва "гуцул" появилася лише на початку XIX ст. – з 1816 року".

Перші гуцульські населені пункти на Закарпатті з'являються в XVI ст. Так, в 1555 р. стає відомо про Рахів і Ясиню. Наприкінці XVI ст. на Закарпатській Гуцульщині подаються письмові дані про Требушани та Лазенщину. У 1648 р. появляються згадки про села Кисси та ін. На карті "Покуття" французького інженера Гіюма Левассера де Боплана, складеної близько 1650 р., зображені ряд гуцульських сіл, серед них Ясиня на Закарпатті. Інші поселення появилися наприкінці XVII–XIX ст. Чорна і Біла Тиси на Закарпатті. У XVIII ст. – Богдан, Усть-Чорна і Луги.

В.Грабовецький детально зупинився на причинах міграції. "Значний приплив селян із підгірських і низовинних околиць Прикарпаття, Закарпаття і Буковини в гірські території Гуцульщини в XV–XVIII ст.,

писав він, — пояснюється соціально-економічними умовами. Внаслідок наступу феодалів втечі селян набувають масового характеру. Основними причинами ьгеч було посилення феодально-кріпосницького гніту, передусім захоплення шляхтою селянських наділів, збільшення феодальних повинностей, розорючий характер орендної системи шляхетського господарства.

Селяни залишали рідні оселі, переходили в більш сприятливі місця, щоб позбутися гніту... Селяни-втікачі були переконані, що в нових місцях вони будуть вільними". Опрацьовані дослідником архівні документи, дозволили йому зробити висновок, що "селяни Галичини, починаючи з XVII ст., втікають переважно на Поділля, Наддніпрянщину і в Карпати, зокрема на Закарпаття і Буковину". Такі втечі за Карпати продовжувалися також в другій половині XVII-XVIII ст. Чому саме в гори втікали селяни? "Від гніту експлуататорів, — писав В. Грабовецький, — селяни захищали неприступні гори, великі ліси, глибокі печери. Постійні виступи окремих загонів опришків не давали можливості шляхті з такою силою гнобити селян, як це було в низовинних районах Галицької землі. Крім того, в Карпатах сходилися кордони трьох держав — Польщі, Угорщини і Молдавії. Це давало можливість вільно переходити з однієї країни в іншу. Такі переходи тривали протягом усієї другої половини XVII ст. В Уторопах і Шешорах королівські війська в 1674 р. так знущалися над селянами, що вони всі "пішли в Угорщину" (маються на увазі Закарпатська Україна і її гірська територія Гуцульщини). На Закарпаття прибували втікачі і з більш віддалених територій. Так, у 1669 р. з Волині "взяла напроям на Угорщину" велика валка селян. Власник вирішив повернути їх, наздогнавши біля с. Текуча (в горах), але вони, не бажаючи повернутися до ненависного пана, поховалися в лісах".

Цікавими є роздуми професора В. Грабовецького над походженням назв населених пунктів Закарпатської Гуцульщини. Так, Чорна і Біла Тиси характерні гідрографічними ознаками. Назви сіл Кваси і Ясиня відображають ознаки рослинного світу, флори. На думку вченого, "назва

селища Ясиня пов'язується з ясеновим лісом, де пастухи знаходили за-тишну зимівку для овечих отар. Це підтверджується, зокрема, старовинною печаткою селища, на якій зображені ясен, а під ним – пастух та вівці". Цікава назва села Кваси на Закарпатті: "по-місцевому, мінеральну воду називали "квасною водою", від чого пішла назва с.Кваси на Закарпатській Гуцульщині".

Як на Галицькій, так і на Буковинській і Закарпатській Гуцульщині, де в господарствах селян домінувало тваринництво, жителі в основному займалися пастухуванням.

В середині XVIII ст. на Гуцульщині продовжувався процес міграції селян: "під тиском феодалного гніту вони тікали з маєтку в маєток, здебільшого переходили молдавсько-польське або польсько-угорське пограниччя і оселялись на Буковині чи Закарпатті. Так, зустрічаємо дані про те, що у 1714 р. гуцули з Рахова і Довгопілля "прийшли до Жаб'єго і т.м. проживали". Володимир Грабовецький переконливо довів, що "на Закарпатську Гуцульщину тікали не лише селяни з підгірних або наддністрянських сіл, а й з більш віддалених території. В 1669 р. з Волині "взяла напрям на Угорщину" велика халка селян втікачів. Власник вирішив повернути їх, наздогнавши біля с.Текучі (на Гуцульщині), але ті, не бажаючи повертатися до ненависного пана, "поховалися в лісах".

За підрахунками В.Грабовецького, наприкінці XVIII – на початку XIX ст. в Галицькій Гуцульщині налічувалось шість міст і 64 села, Буковинській – 21 село, а в Закарпатській – 23 села.

Яким було становище закарпатських гуцулів? На жаль, документи про період австрійського панування майже відсутні. "Відомо, – писав В.Грабовецький, – що до 1772 р. селяни Ясині змушені були виконувати повинність: перевозити сіль з солеварень, а з 1773 р. їх зобов'язували платити гроші за перевезення солі та виготовляти плоти домінії. Основне багатство Закарпатської Гуцульщини – ліси, але вони належали князі. Гуцулам Ясині, як і іншим гірським селям, було заборонено займатися

мисливством, заготовляти паливо і навіть збирати в лісі ягоди та гриби.

У всіх селах Бичківської домінії замість натурального оброку вводилися всезростаючі грошові побори. Замість здачі шкірки куниці, наприклад, селяни сплачували три флорини, вівці – один, замість відробітку жінця також три флорини і т.д. З уведенням грошової ренти гуцули, щоб знайти засоби для сплати грошових поборів, змушені були на ринку продавати свою худобу, йти на заробітки в ліси. Так, наприкінці XVIII ст. в околицях с.Ясині на лісозаготівлях та сплаві лісу працювало 300–400 чоловік. У першій половині XIX ст. йшов процес обезземелення гуцулів. Їх нещадно експлуатували управителі казенної домінії, сільські багатії, церква".

Не залишив поза увагою В.Грабовецький події Австро–Угорської буржуазної революції 1848–1849 рр. на Закарпатській Гуцульщині. "Територія Карпат, – відзначав історик, – яка примикала до Угорщини, була під пильним наглядом властей. Тут стояли війська, організовувалися гірські стрільці. Найменші звістки про угорських повстанців лякали австрійський уряд. Відомий такий епізод. Капітан австрійської військової залоги, яка стояла в Косові, вислав розвідника з Жаб'єго "за гори" – на Угорщину. Угорські повстанці спіймали його, але йому вдалося втекти. Два повсталі угорці пустилися за ним в погоню і дійшли до Буркута, де їх спіймали і надіслали в Коломию. Це стало причиною поширення чуток про наступ угорських повстанців на Галичину". Грабовецький цитує сучасника тих подій, гуцульського мемуариста Петра Ступницького: "1848 года Велика мятеж в Угорщині, в горах здесь были великі варті... Гуцули училися муштру і баталії нами муштрувал комендант австрійський надпоручник Беєр, ляхи вельмо боялися горян".

У монографії "Гуцульщина XIII–XIX століть" Грабовецький також зупиняється на розвитку освіти серед гуцульського населення Закарпаття. Він пише, що "на Закарпатській Гуцульщині в деяких селах також існували школи. Так, в середині XIX ст. в Рахові діяло дві церковно-

парафіяльні школи, в яких навчалось 56 дітей, а в Ясині в школі навчалось 25 дітей".

- Володимир Грабовецький довів, що в культурі закарпатських і галицьких гуцулів можна знайти дуже багато спільних рис. Візьмемо для прикладу архітектуру: "Єдиним пам'ятником дерев'яної архітектури XVIII ст. є церква Богородиці у Ворохті, розташована в мальовничій гірській місцевості. Вона відзначається найдосконалішими пропорціями і надзвичайно гармонійними формами. Зовнішнім виглядом вона нагадує церкву в с. Ясиня Рахівського району на Закарпатті - з центральним і східним зрубами, які зберігають ще просту чотирикутну форму покриття, а західна баня та бані над середнім і східним зрубами мають барочне оформлення".

Своєрідною формою антифеодальної боротьби селянства на західноукраїнських землях стало опришківство. Рух карпатських опришків - цих відважних волелюбних месників - завжди привертав до себе увагу не тільки істориків, але також усіх, хто цікавився віковичною долею нашого краю. Серед сучасних дослідників України саме професор Володимир Грабовецький серйозно, справді по-науковому, взявся за дослідження цієї проблеми. У монографіях "Антифеодальна боротьба карпатського опришківства XVII-XIX ст." і "Народний герой Олекса Довбуш" вчений багато уваги приділив розвитку опришківського руху на Закарпатті. Крім цього, він виступив з доповіддю "Олекса Довбуш на Закарпатті" на науковій конференції в Ужгороді (29 червня - 2 липня 1967 року).

Уперше назва "опришок" зустрічається в документі, датованому 1529 роком. Учені по-різному пояснювали цей термін. Більш правдоподібним є твердження українського вченого В.В. Грабовецького, який вважає, що "опришок" - це змінене латинське "опрессор" (пригнічував, напасник, знищував шляхти). Збіднілі селяни, не стерпівши гніту феодалів, тікали в такі місця, де їх ніхто із можновладців не міг зловити. Як правило, стежки їхні пролягали в гори. Тут вони об'єднувалися і робили

напади на своїх визискувачів. Такі загони виникли також і на терені Закарпаття. Центром діяльності опришків тут стала Мараморощина, зокрема райони Рахова, Тячева і Хуста. Документи свідчать про те, що там активно діяли опришківські загони Л.Варцаби, Д.Ковальчука, Ф.Томашука та ін.

Наприкінці XVII – поч. XVIII ст. на теренах Березького, Марамороського, Ужочанського комітатів активно діяли опришківські загони на чолі з ватажками Іваном Пинтею, Федором Бойком, Іваном Пискливим. Діями повстанців на Ужгородщині керував Іван Беца. На Закарпатті також наводили жах на панство і опришки Миколи Шугая(Сюгая). У 1703 році із Закарпаття в Східну Галичину прибули сміливці Пинті, які брали участь у визвольній війні народів Угорщини.

Найбільшого розмаху опришківський рух набув у першій половині XVIII століття, коли його очолив народний герой Олекса Довбуш.

...Олекса Довбуш народився у 1700 році в сім'ї бідного селянина в села Печеніжин Коломийського повіту Руського воєводства. Не витримавши важкого феодального гніту, Олекса з братом Іваном вступили в загін опришків. Невдовзі Олекса став їх знаменитим проводирем. Довбуш відомий своїми безстрашними діями далеко за межами Прикарпаття. Не випадково, що про це співалось навіть у піснях, які складав народ:

Чорногора ся всміхнула,
мов не тота стала.

Про Довбуша Верховина
ціла заспівала.

Опришківські загони були нечисленними – від 5 до 45 чоловік. Завдяки цьому вони могли швидко переховуватись, маневрувати, здобувати харчі і несподівано зникати на очах ворога, що їх переслідував. Уперше про Довбуша стає відомо в 1738 році. Однак, безсумнівно, що його діяльність, почалася значно раніше. У 30-40-х роках XVIII ст. все Прикарпаття, Закарпаття і Буковина палають у вогні опришківства.

Можливо, що саме тоді в загоні Довбуша з'явився опришок Андрій Пилип'як, який 9 років служив у якогось Василя в селі Требушани на Закарпатті. Наприкінці 30-х років у загоні Довбуша активно діють закарпатці. Нам відомі імена семи опришків, які були уродженцями нашого краю: Син Серичина з Ясіня, його односельчани Матвій Цуперяк, Гриць Мартушків, Круцяків, Іван з Валені, Рохників з села Будущі, Анатолій з Серби.

В опришківські загони не приймали кого завгодно. Завдяки творчості професора В.Грабовецького ми маємо можливість ознайомитися з матеріалами судових процесів, які в свій час були зовсім невідомими для широких кіл читачів. Андрій Пилип'як на суді розповідав, що Довбуш "котрого взяв, а котрий не сподобався йому з тих легінів, вибравковував і відганяв від купи". А.Пилип'яку, коли він вступав до загону Довбуша, наказано було "присягати на стрільбу, що не покине" своїх товаришів.

У 1743-1745 рр. Довбуш прийняв рішення перейти Карпати і зупинитися на Закарпатті. Чим це було викликано? Справа полягала в тому, що в першій половині 40-х років зросла небезпека з боку карателів, яких тоді ще не було по другий бік Карпат. На Закарпатті Олекса вибирає опорним пунктом гори навколо села Ясіня. Тут він перечекав зиму і поповнився новими опришками, вихідцями із Закарпаття. Але весною і влітку угорські феодали розпочали навальний наступ на його побратимів, і Довбуш дав наказ знову перейти на Чорногору.

Дії Довбуша, який вбивав панів, розоряв їх садиби, страшно лякали феодалів. Останні, у свою чергу, намагалися з допомогою найбрудніших методів позбутися славного опришка. Шляхта обіцяла щедрі винагороду тому, хто спіймає або вб'є Довбуша. Олексі стало відомо, що житель Космача Стефан Дзвінчук вирішив покарати зрадника і порожого прислужника. Однак увечері 23 серпня 1745 року Дзвінчук смертельно поранив славного лицаря. Довбуш, важко поранений, просить товаришів-

опришків виконати його останню волю: занести його в сині гори, щоб там померти і не потрапити до рук шляхти. Цікаво те, що він звертається до свого найближчого соратника Івана Рахівського, уродженця Закарпаття, і просить його:

Іванику мій, ба й Рахівський,
 Озьми мене по-легінськи,
 Ба й віднеси в Чорногору,
 Поховай ня серед бору.
 Ялиночку прирубайте,
 Моє тіло прикривайте.

На очах селян, які зібралися зранку 24 серпня, Олекса Довбуш помер. Тіло його шляхта спочатку демонстративно возила по селах, а потім виставила в Коломийській ратуші.

Однак із смерті Олекси Довбуша опришківський рух не припинився. Його справу продовжили Василь Баярак та Іван Бойчук. Вони теж не припиняли зв'язків із Закарпаттям. Відомо, що в 1750 році Баярак зі своїм загonom напав на багатого орендаря в Нямці на Угорщині й захопив у нього 1300 червінців. У нього було багато друзів-закарпатців, та й місцеве населення його підтримувало. Іван Бойчук головним місцем свого перебування вибрав село Ясіня на Закарпатті. Звідти він робив сміливі напади на окремі прикарпатські міста Коломию, Болехів та інші. Після взяття в 1750 році останнього опришки знову повернулися на Закарпаття.

На початку XIX століття рух опришків на Закарпатті посилювався. Великі загани їх діяли під керівництвом С.Товта й І.Кокоса в Ужанській долині. Наприкінці 40-х років XIX ст. на Мараморощині діяли бунтарі, очолювані І.Паляничем, уродженцем села Іза. Активно діяли і опришки із загону Івана Волощука та Івана Вередюка. Загін спочатку був невеликий, в ньому було всього вісім чоловік, потім їх стало 17 – за рахунок вихідців із Закарпаття. Розпочавши свою діяльність весною 1845 року,

вони протягом семи тижнів учинили 16 нападів, з них 4 було здійснено в Ясіня.

Деякий час опришки змушені були після переховуватись, бо знову посилюлись каральні акції феодалів. Однак у 70-х роках XIX ст. відновив опришківські дії останній ватажок Микола Драгирук, або, як його називали, Бордюк. Бордюка також незабаром спіймали і у 1878 році повісили. Так припинив своє існування рух карпатських опришків. Він зародився на початку XVI ст. і наводив жах на панів аж до 70-х років XIX ст.

Олекса Довбуш і тепер живе в серцях людей як символ мужності й справедливості. Він справедливо вважається нашим національним героєм. Як писав дослідник життя Довбуша і опришків В.В.Грабовецький, "багато цікавого можна почути на Закарпатті про Довбуша. У Сигеті люди можуть показати залізний хрест, в який, за народним переказом, Олекса Довбуш з великою силою затяв свій топір. Або побачити хату, що в ній нібито танцював і демонстрував свою силу Олекса".

"Довбуш - наша слава", - писав Юрій Федькович. Тільки той народ, який знає своє минуле, свою багатовікову історію, має право на майбутнє.

Володимир Грабовецький - автор цілого ряду праць про народно-визвольну війну 1648-1654 рр. під проводом Богдана Хмельницького. Особливої уваги заслуговує його монографія "Західноукраїнські землі в період народно-визвольної війни 1648-1654 рр.", в якій певне місце відводиться історії цього краю.

Загальновідомо, що перебуваючи під стінами Львова у 1648 р., Богдан Хмельницький "пожвавив дипломатичні відносини з Молдавією й Угорщиною і особисто почав переговори з семигородським воєводою Ракочієм". Український гетьман наказав, щоб "кількатисячний козацький полк провів посольство Ракочій аж на Закарпаття, яке тоді входило до складу Угорщини, до самого Мукачевого. Поява запорізького війська на Закарпатті

рпатті, без сумніву, впливала на українське населення, вселяла надію на визволення". Історик довів, що закарпатці знали про те, як проходить війна між козаками і поляками: "Про це свідчить запис, зроблений на рукописній євангелії в 1648 р. у Великих Ком'ятах: "по смерті великого короля Владислава польського извоєвали козаки Польщу. Почали лахов істинати і гнати їх від ріки Дніпра до славного города Києва і звідти аж до Висли. Старшому козакові було ім'я Хміль". На основі цілого ряду архівних документів, В.Грабовецький зробив висновок, що "по своєму шляху козаки громили як польську шляхту, так і угорських феодалів на Закарпатті, в околицях Ужгорода, Мукачєвого". Вчений доводить ряд документів з цього приводу, які йому вдалося відшукати у фонді Оссо-ліньських ЛДНБ АН України.

Таким чином, у працях професора В.В.Грабовецького чільне місце займають проблеми соціально-економічної і політичної історії Закарпаття періоду феодалізму. Дослідник не обминув також висвітлення сторінок спільної антифеодальної боротьби закарпатських і галицьких селян, простежив основні віхи розвитку опришківського руху на Закарпатті. Відомий український вчений переконливо довів, що народно-визвольна війна 1648-1654 рр. проти Польщі зробила великий вплив на піднесення національно-визвольної боротьби закарпатських українців.